

**SAVDO KORXONALARIDA INNOVATSION BOSHQARUV
MEXANIZMLARINING MODELLARI**

Diyorbek Normuxammadov

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

Iqtisodiyot fakulteti IV bosqich talabasi

Toxirova Gullola Mirkamolovna

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti,

“Menejment” kafedrası assistenti,

Annotatsiya

Maqola savdo korxonalarida innovatsion boshqaruv mexanizmlari va ularning samaradorligini oshirish usullarini tahlil qiladi. Innovatsion boshqaruv modellarining turlari, ularni joriy etish jarayoni va korxonaga faoliyatiga ta'siri ko'rib chiqiladi. Shuningdek, zamonaviy texnologiyalar va raqamli vositalarning biznes jarayonlarini optimallashtirishdagi roli yoritilgan.

Kalit so'zlar: savdo korxonasi, innovatsion boshqaruv, boshqaruv modeli, samaradorlik, raqamli transformatsiya

Аннотация

Статья рассматривает модели инновационного управления в торговых предприятиях и методы повышения их эффективности. Анализируются типы моделей, процесс их внедрения и влияние на деятельность компании. Освещается также роль современных технологий и цифровых инструментов в оптимизации бизнес-процессов.

Ключевые слова: торговое предприятие, инновационное управление, модель управления, эффективность, цифровая трансформация

Abstract:

The article examines models of innovative management in trade enterprises and methods to enhance their efficiency. Types of models, their implementation process,

and impact on company performance are analyzed. The role of modern technologies and digital tools in optimizing business processes is also highlighted.

Keywords: trade enterprise, innovative management, management model, efficiency, digital transformation

Kirish

Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida savdo korxonalari faoliyatini samarali tashkil etish va raqobatbardoshligini oshirishning asosiy omillaridan biri innovatsion boshqaruv mexanizmlarini joriy etishdir. Korxonalar faoliyati tobora murakkablashib borayotganligi sababli, klassik boshqaruv usullari ko‘pincha yetarli samarani bermaydi. Shu nuqtai nazardan, innovatsion boshqaruv modellarining ahamiyati ortib bormoqda, ular korxonaning strategik va operativ jarayonlarini optimallashtirish, resurslardan samarali foydalanish hamda yangi texnologiyalar va raqamli vositalarni integratsiyalash orqali biznes jarayonlarini yaxshilash imkonini beradi.

Innovatsion boshqaruv modellarining asosiy vazifasi – korxonada ichidagi jarayonlarni modernizatsiya qilish, qaror qabul qilish mexanizmlarini takomillashtirish va raqobatbardoshlikni oshirishdir. Shu bilan birga, ularning turli turlari va joriy etish usullari har bir savdo korxonasining xususiyatlari, faoliyat ko‘lami va strategik maqsadlariga bog‘liq bo‘ladi.

Ushbu maqola savdo korxonalarida innovatsion boshqaruv mexanizmlarining turli modellari, ularni joriy etishning afzalliklari va cheklovlarini, shuningdek, zamonaviy texnologiyalar orqali korxonada faoliyatini optimallashtirish imkoniyatlarini tahlil qilishga bag‘ishlangan.

Asosiy qism. Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida savdo korxonalari faoliyati tobora murakkablashib borayotganligi sababli, klassik boshqaruv usullari ko‘pincha samarali bo‘lmay qolmoqda. Raqobat kuchayishi, iste‘molchilar talablarining tez o‘zgarishi va texnologik innovatsiyalarning rivojlanishi korxonalardan moslashuvchan, tezkor va samarali boshqaruv mexanizmlarini talab qiladi. Shu sababli, innovatsion boshqaruv modellarini joriy etish korxonaning raqobatbardoshligini oshirish va uning strategik maqsadlariga erishish yo‘lida muhim ahamiyat kasb etadi. Innovatsion boshqaruv – bu korxonada ichidagi jarayonlarni modernizatsiya qilish, resurslardan optimal foydalanish, qaror qabul qilish mexanizmlarini takomillashtirish hamda yangi texnologiyalarni joriy etish orqali faoliyatni samarali tashkil etish tizimidir.

Savdo korxonalarida innovatsion boshqaruv mexanizmlarining samarali ishlashi bir nechta asosiy tamoyillarga tayanadi. Birinchidan, strategik va operativ boshqaruv jarayonlarining integratsiyalashuvi talab qilinadi. Strategik boshqaruv korxonaning uzoq muddatli maqsadlarini belgilash, bozorni tahlil qilish va raqobat strategiyasini ishlab chiqishga qaratilgan bo'lsa, operativ boshqaruv kundalik faoliyatni tashkil etish, resurslardan samarali foydalanish va jarayonlarni boshqarish bilan bog'liq. Innovatsion boshqaruv mexanizmlari bu ikki turdagi boshqaruvni birlashtiradi va korxonaning har bir bo'limida samaradorlikni oshirishga imkon yaratadi.

Ikkinchidan, innovatsion boshqaruv modellarining joriy etilishi korxonada ichidagi bilim va tajriba almashinuvi mexanizmlarini rivojlantirish bilan chambarchas bog'liq. Zamonaviy savdo korxonalari o'z faoliyatida tez-tez yangi mahsulotlar, xizmatlar va xizmat ko'rsatish shakllarini joriy etadi. Shu bois, boshqaruv mexanizmlari xodimlarning bilimlarini tizimli tarzda oshirish, ularni yangi texnologiyalar bilan tanishtirish va jarayonlarga faol jalb qilish imkonini berishi lozim. Shu nuqtai nazardan, innovatsion boshqaruvning muhim komponenti – korxonada ichidagi bilimlar bazasini shakllantirish, xodimlar o'rtasida tajriba almashish va ijodiy yondashuvlarni rag'batlantirishdir.

Uchinchidan, innovatsion boshqaruv modellarining samaradorligi korxonaning texnologik infratuzilmasi va raqamli vositalardan foydalanish darajasi bilan chambarchas bog'liq. Raqamli transformatsiya va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari savdo korxonalari faoliyatida jarayonlarni avtomatlashtirish, ma'lumotlarni tezkor qayta ishlash, mijozlar bilan o'zaro aloqalarni yaxshilash va qaror qabul qilish jarayonlarini soddalashtirish imkonini beradi. Masalan, mijozlarning xarid odatlarini tahlil qiluvchi tizimlar, elektron savdo platformalari va mobil ilovalar orqali savdo jarayonlarini optimallashtirish mumkin. Shuningdek, raqamli vositalar orqali xodimlar va bo'limlar o'rtasida tezkor aloqa o'rnatish, resurslarni rejalashtirish va monitoring qilish osonlashadi, bu esa korxonaning umumiy samaradorligini oshiradi.

Innovatsion boshqaruv modellarini qo'llash jarayonida korxonalarda turli yondashuvlar mavjud. Birinchi yondashuv – strategik yondashuv bo'lib, u korxonaning uzoq muddatli rivojlanish strategiyasini ishlab chiqishga qaratilgan. Bu modelda innovatsion jarayonlar korxonaning bozor pozitsiyasi, raqobatchilar faoliyati va iste'molchi ehtiyojlarini tahlil qilish asosida shakllantiriladi. Ikkinchi yondashuv – operativ yondashuv bo'lib, u kundalik ish faoliyatini avtomatlashtirish, jarayonlarni optimallashtirish va resurslardan maksimal foydalanishga qaratilgan. Ushbu

yondashuv korxonaning tezkor va moslashuvchan faoliyat ko'rsatishini ta'minlaydi. Uchinchi yondashuv – integratsiyalashgan yondashuv bo'lib, strategik va operativ boshqaruvni birlashtiradi va innovatsion jarayonlarni korxonaning barcha bo'limlariga kirish imkonini beradi.

Shuningdek, innovatsion boshqaruv modellarini qo'llash jarayonida risklarni baholash va ularni boshqarish muhim ahamiyat kasb etadi. Innovatsion loyihalar ko'pincha yangi texnologiyalar, yangi mahsulotlar yoki yangi xizmatlarni o'z ichiga oladi, bu esa noaniqlik va xavflarni oshiradi. Shu bois, innovatsion boshqaruv mexanizmlari risklarni aniqlash, ularni tahlil qilish va minimal zarar bilan boshqarish imkoniyatlarini o'z ichiga oladi. Bu esa korxonaning barqaror rivojlanishi va moliyaviy barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Savdo korxonalarida innovatsion boshqaruvning yana bir muhim jihati – qaror qabul qilish jarayonlarini takomillashtirishdir. Innovatsion boshqaruv modellarida qaror qabul qilish ko'pincha ma'lumotlarga asoslangan, analitik va prognozlashga yo'naltirilgan bo'ladi. Bu esa xodimlar va rahbariyatning tez va samarali qarorlar qabul qilishini ta'minlaydi. Masalan, sotuvlarni prognoz qilish, mijozlarning xarid odatlarini tahlil qilish va inventarizatsiyani rejalashtirish jarayonlarida innovatsion boshqaruv mexanizmlari katta rol o'ynaydi.

Bundan tashqari, innovatsion boshqaruv modellarini joriy etish korxonada ichidagi ijtimoiy muhitni ham yaxshilaydi. Xodimlarning faol jalb qilinishi, ijodiy yondashuvlarni rag'batlantirish va bilim almashinuvi korxonada ichidagi ish muhitini ijobiy tomonga o'zgartiradi. Bu esa xodimlar motivatsiyasini oshiradi, ish unumdorligini yaxshilaydi va korxonaning umumiy samaradorligini kuchaytiradi.

Innovatsion boshqaruv modellarining samarali ishlashi uchun korxonalarda yetarli moliyaviy resurslar, texnologik infratuzilma, yuqori malakali kadrlar va rahbariyatning qo'llab-quvvatlashi zarur. Shu bilan birga, korxonada tashqi muhitni doimiy tahlil qilish, bozor tendensiyalarini kuzatish va raqobatchilar strategiyasini o'rganish ham innovatsion boshqaruvning muvaffaqiyati uchun muhim hisoblanadi.

Savdo korxonalarida innovatsion boshqaruv modellarini qo'llashning amaliy misollari ko'p uchraydi. Masalan, elektron savdo platformalarini joriy etish orqali korxonada mijozlar bilan tezkor va samarali aloqa o'rnatadi, mahsulotlarni onlayn tarzda sotadi va inventarizatsiyani real vaqtda nazorat qiladi. Shuningdek, raqamli marketing vositalaridan foydalanish orqali iste'molchilar ehtiyojlarini oldindan aniqlash, sotuvlarni prognoz qilish va reklama kampaniyalarini optimallashtirish mumkin.

Innovatsion boshqaruv modellarini joriy etish orqali korxonalar ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish jarayonlarini avtomatlashtiradi, resurslarni tejaydi va xodimlar ishini samaraliroq tashkil qiladi.

Shu bilan birga, innovatsion boshqaruvning muhim komponenti – korxonada ichidagi jarayonlarni doimiy monitoring qilish va natijalarni tahlil qilishdir. Buning uchun zamonaviy axborot tizimlari, hisobotlar, KPI (asosiy ish faoliyati ko'rsatkichlari) va boshqa analitik vositalar qo'llaniladi. Monitoring natijalari asosida boshqaruv qarorlari yangilanadi, jarayonlarda o'zgarishlar kiritiladi va korxonaning samaradorligi oshiriladi.

Shuni ta'kidlash joizki, innovatsion boshqaruv modellarini joriy etish har bir savdo korxonasi uchun individual xususiyatlariga bog'liq. Korxonaning hajmi, faoliyat turi, bozor segmenti, moliyaviy imkoniyatlari va xodimlar malakasi innovatsion boshqaruv mexanizmlarini tanlashda muhim omillardir. Shu sababli, har bir korxonada o'ziga mos innovatsion boshqaruv modelini ishlab chiqishi va uni bosqichma-bosqich joriy etishi lozim.

Umuman olganda, savdo korxonalarida innovatsion boshqaruv mexanizmlari korxonaning raqobatbardoshligini oshirish, resurslardan samarali foydalanish, qaror qabul qilish jarayonlarini takomillashtirish va biznes jarayonlarini optimallashtirish imkonini beradi. Zamonaviy texnologiyalar, raqamli vositalar va ijodiy yondashuvlar orqali korxonalar o'z faoliyatini modernizatsiya qilishi va bozor talablariga moslashishi mumkin. Innovatsion boshqaruv modellarining samarali ishlashi esa korxonaning barqaror rivojlanishi, moliyaviy natijalarining yaxshilanishi va xodimlar ish unumdorligining oshishiga xizmat qiladi. Shu bois, innovatsion boshqaruv mexanizmlari savdo korxonalarining zamonaviy iqtisodiyotdagi muvaffaqiyatli faoliyati uchun muhim strategik vosita hisoblanadi.

Xulosa.

Savdo korxonalarida innovatsion boshqaruv mexanizmlari korxonaning raqobatbardoshligini oshirish, biznes jarayonlarini optimallashtirish va resurslardan samarali foydalanishning muhim vositasi hisoblanadi. Innovatsion boshqaruv modellarini joriy etish strategik va operativ boshqaruv jarayonlarini birlashtirish, xodimlarning bilim va tajriba almashuvini rivojlantirish hamda qaror qabul qilishni ma'lumotlarga asoslash imkonini beradi. Zamonaviy texnologiyalar va raqamli vositalar orqali savdo korxonalarida jarayonlarni avtomatlashtiradi, mijozlar bilan o'zaro aloqalarni yaxshilaydi va biznes jarayonlarini soddalashtiradi.

Innovatsion boshqaruvning samarali ishlashi korxonaning ichki ijtimoiy muhitini ham yaxshilaydi, xodimlarning motivatsiyasini oshiradi va ish unumdorligini kuchaytiradi. Shu bilan birga, innovatsion boshqaruvni joriy etish jarayonida risklarni baholash, moliyaviy va texnologik imkoniyatlarni hisobga olish muhimdir. Har bir korxonada o'zining individual xususiyatlariga mos innovatsion boshqaruv modelini tanlab, uni bosqichma-bosqich amalga oshirishi lozim.

Shunday qilib, innovatsion boshqaruv mexanizmlari savdo korxonalarining barqaror rivojlanishi, moliyaviy natijalarning yaxshilanishi va raqobatbardoshlikni oshirishda asosiy strategik vosita hisoblanadi. U korxonaning zamonaviy iqtisodiy sharoitga moslashishini ta'minlab, samarali va raqobatbardosh faoliyat olib borish imkonini yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar :

1. Garcia, H., Ramirez, M. Innovative Management in Retail Enterprises. – London: Routledge, 2020. – 240 p.
2. Bobo, R. Digital Transformation and Business Process Optimization. – New York: Springer, 2019. – 278 p.
3. Kotler, F., Keller, K. Marketing Management. – London: Pearson, 2020. – 832 p.
4. Porter, M. Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors. – New York: Free Press, 2008. – 396 p.
5. Davletshin, Sh.X. Innovatsion boshqaruv va tarmoq korxonalari. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2019. – 256 b.
6. Tursunov, A. Zamonaviy savdo korxonalarini boshqarish. – Toshkent: Fan va Texnologiya, 2021. – 198 b.
7. Karimov, R. Raqamli transformatsiya va korxonada samaradorligi. – Toshkent: Iqtisodiyot va Innovatsiya, 2020. – 210 b.
8. Smith, J. Innovation and Strategic Management in Business. – London: Routledge, 2019. – 312 p.